

DE GELDGESCHIEDENIS VAN OUD-INDIE

Waarschijnlijk gaat de geldgeschiedenis (x) in Indië even ver terug als die van China, t.t.z. minstens tot 2500 vóór Christus. De bewijzen van deze ouderdom zijn te vinden in, of kunnen afgeleid worden uit verschillende bronnen.

In de Codex van Manou (1), een verzameling van burgerlijke en godsdienstige wetten en voorschriften die dateren uit de 12de of 13de eeuw vóór Christus (en volgens sommigen zelfs nog vroeger), wordt uitvoerig gesproken over geld. Zo lezen we :

- In hoofdstuk VIII, sectie 120 (VIII, 120) : *Indien hij vals spreekt uit hebzucht, dan zal hij een boete moeten betalen van 1000 pana's* ; vermits er nergens bepaald wordt of het hier gaat om goud, zilver, koper of enig andere stof, was dat feit waarschijnlijk onbelangrijk, en dat kon alleen maar het geval zijn indien pana geld betekende ;
- in VIII, 402 : *"De prijzen van de verbruiksgoederen moeten door de koning vastgesteld worden"*, en wat verder : *"Intresten op geld mogen nooit het bedrag van de schuld bereiken, waardoor deze zou verdubbeld worden"*. [Een dergelijke wet bestond volgens Rawlinson (Herodotus II, 136) eveneens in Egypte tijdens de Pharao's] (sic) ;
- in IX, 292 : *"De meest verderfelijke van alle bedriegers is de goudsmid die bedrog pleegt"* ; de goudsmiden waren zeer vaak degenen die het geld vervaardigden ! ;
- en tenslotte in XI, 258 : *"Vervaisers van metalen worden als schurken behandeld"*.

Daarnaast geeft de Codex eveneens de tabel der gewichten voor edele metalen (goud, zilver en koper), die door Del Mar werd overgenomen.

Zilvergewichten of munten		Goudgewichten of munten	
1 Ratti	= 0,11 g	5 Ratti	= 1 Masha = 0,58 g
2 Rat(t)i = 1 Mashaka	= 0,22 g	80 Rat(t)i = 1 Suvarna	= 9,07 g
32 Ratti = 1 Purana	= 3,56 g	320 Ratti = 1 Pala	= 36,28 g
320 Ratti = 1 Satamana	= 35,60 g	3200 Ratti = 1 Dharana	= 362,80 g
Kopergewichten of munten			
80 Ratti	=	1 Karshapana	= 9 g

Deze tabel werd overgenomen uit het werk van A. Del Mar (2).

In de Veda's, die waarschijnlijk uit 1300 v. Chr. dateren en volgens sommigen zelfs uit 1200 v. Chr., wordt eveneens regelmatig over geld gesproken. In de 4de Ashtaka, 7de Adhyáya, Sukta XLVII, vers 23, van de Rigveda (het oudste boek van de Veda's) worden gestempelde stukken goud met een gewicht van 1 Suvarna als geld vermeld.

(x) Nota : geld wordt hier bedoeld in zijn algemene betekenis, t.t.z. het goed dat dienst doet als ruilmiddel en als waarmedemeter, en dat in die betekenis algemeen wordt aanvaard.

afb. 2 afb. 3

In een ander fragment wordt gezinspeeld op de Dirara, zijnde een muntstuk of een som geld (vgl. in Arabië de Dinar, in Rome de Denarius en in Engeland de Penny of Penny!) (Marsden (3), p. 34-35).

De Sutra's van Panini (een ander werk uit de Veda's) die de periode behandelen tussen de 12de en de 6de eeuw v. Chr., spreken zeer nauwkeurig over gemunt geld en leiden Rupaya af van Rupa (-geslagen of gemunt); vandaar Rupee (Marsden (3), p. 36 en Sutra V 2, 119).

Naast deze twee geschreven bronnen hebben we de vondsten uit opgravingen. Vooral in de noordwestelijke delen van Oud-Indië werden massa's oude Indische munten gevonden. Het grootste gedeelte van deze vondsten bestaat uit gestempeld kopergeld, ofschoon ook goud- en zilverstukken voorkomen. In Bengalen daarentegen heeft men weinig metaalgeld gevonden, maar wel massa's Kauries. Algemeen kan men zeggen dat weinig metaalgeld ontdekt werd ten zuiden van Allahabad. Sommige van deze munten dateren uit de archaische periode (vóór de vreemde invallen in Indië).

In Behat, de oude hoofdstad van een gebied dat zich uitstreckte tot aan de voet van de Himalaya, werden zilveren en koperen munten gevonden van de meest archaische tijden (de Vóór-Vedaperiode) tot de Boedhistische periode (6de eeuw v. Chr.) (zie Prinsep (4), I, p. 204, en E.H. Wilson "Ariana Antiqua" (5), p. 16-20).

In Coimbatore ontdekte men in 1807 een muntschat die waarschijnlijk toegeschreven kan worden aan het Pandu-ras (soort van Indische druïden) uit archaische tijden (5). Volgens Marsden (3), (p. 34-35) zou het gebruik van gemunt geld in Indië zelfs teruggaan tot vóór de periode van de oudste Veda's (vóór 2500 v. Chr.).

Quiggin (7) die zich baseert op Acharys en Gyani (8) stelt dat ronde en rechthoekige stukjes koper en zilver (de voorlopers van het "Punch-marked" geld) betaalmiddel zouden geweest zijn in de Indusvallei in het 4de en 3de millennium vóór Christus (Quiggin (7) p. 190).

Men heeft inderdaad in Mohenjo Daro ronde koperen schijfjes gevonden die nauw verwant zijn met de kleizegels (zie verder); ze vertonen aan de ene zijde een gelijksoortig schrift, terwijl op de keerzijde dieren zijn afgebeeld.

Ook van de kleizegels (afb. 2-3) die men gevonden heeft in Mohenjo Daro en in Harrappa zijn er waarschijnlijk sommige als betaalmiddel gebruikt (vgl. de kleitabellen van Assyrië en Babylonië, waarvan er sommige eveneens als een vorm van geld hebben gediend).

Alexander Del Mar (2) p. 70, die lange tijd directeur is geweest van het Bureau voor Statistiek van de Verenigde Staten en lid was van de Amerikaanse Monetaire Commissie van 1876, bewijst aan de hand van gegevens over de mijnbouw, dat in de oudste tijden goud of zilver in Indië niet algemeen als standaardmunt kon gebruikt zijn. Inderdaad, de zilvermijnen waren bijna uitsluitend in het Noorden te vinden en goudmijnen waren er erg weinig. Bovendien bereikten de mijnschachten gewoonlijk slechts een diepte van 20 à 30 meter en uitzonderlijk 50 meter.

Meer dan waarschijnlijk werd in de oudste tijden kopergeld gebruikt, gezien het belang dat toen aan dit metaal werd gehecht. Nochtans blijven van dat archaisch kopergeld slechts weinig sporen over. Dit feit is echter te verklaren doordat koper in de grond wegoxideert; bovendien zal heel wat van dat oude kopergeld in de loop der tijden terug hersmolten zijn.

Als eengevolg van het onregelmatig aanbod van koper als grondstof (wegens transportmoeilijkheden en/of de onregelmatige produktie van de mijnen), zou men echter dat kopergeld als standaardmunt verlaten hebben en gaan zoeken zijn naar een andere grondstof, die beter voldeed aan de voorwaarden waaraan een standaardmunt moet voldoen nl. :

- a) De grondstof moet in voldoende mate aanwezig zijn.
- b) Er moet een zekerheid van regelmatige bevoorrading bestaan.
- c) Het materiaal moet gemakkelijk verdeelbaar zijn in kleinere uniforme eenheden.
- d) Ze moet voldoende plasticiteit bezitten om er merktekens in te kunnen prenten en toch voldoende duurzaam zijn.

Nu was er, steeds volgens Del Mar (2), in die oudste tijden maar één substantie die al deze eigenschappen in min of meerdere mate bezat, namelijk KLEI.

Stieglitz (9) zegt dat het oudste geld in de Westerse wereld scarabees waren uit klei of steen. Men kent nu nog munten in porselein en klei uit China, Thailand, Assyrië en Babylonië, porseleinen noodgeld van Duitsland, proeven in Japan in 1945, de terra-cotta munten uit Palmyra en glazen munten/muntgewichten (?) uit Egypte en Arabië. Denk trouwens ook maar aan de Prakabs, gebakken kleimunten die werden uitgegeven in 1744 onder de regering van koning Boromakota, een vorst van het koninkrijk Ayuthaya, om het plotse tekort aan Kauries in zijn rijk op te vangen.

Trouwens, munten uit klei voldoen evenzeer als betaalmiddel als die gemaakt uit edele metalen, op voorwaarde dat een sterk centraal gezag de uitgifte ervan controleert, hun waarde garandeert en de vervalsing zeer zwaar straft. Onder die voorwaarden kan trouwens elke stof als betaalmiddel worden gebruikt (de bewijzen hiervoor vinden we trouwens bij zeer veel zogenaamde "primitieve" betaalmiddelen).

We hebben reeds vroeger vermeld dat de kleitabletten, in Mohenjo Daro en Harappa gevonden, waarschijnlijk als geld (of een geldvorm) werden gebruikt. In ieder geval is men er praktisch zeker van dat de bewoners, die deze cultuur hebben opgebouwd, handelsbetrekkingen met Assyrië en Babylonië onderhielden en dus op de hoogte waren van de kleitabletten die daar als betaalmiddel gebruikt werden (eventueel als schuldbekentenis, wisselbrief of check). Het is dus beslist niet zo onredelijk te veronderstellen dat ook de Indusbewoners klei als grondstof voor hun geld gebruikten.

Wat kan dan de oorzaak van de verdwijning van geld uit klei geweest zijn? Er kunnen verschillende redenen geweest zijn (onpraktisch gewicht en volume, de broosheid), maar de voornaamste was waarschijnlijk de ongecontroleerde uitgifte van kleimunten, waardoor hun waarde sterk vermindarde en er tenslotte een toestand ontstond vergelijkbaar met die van Duitsland na 1918. Hoe dan ook, ten tijde van de Veda's en Manou was Indië terugggekeerd naar koper als grondstof voor de standaardmunt, met waarschijnlijk

zilver als hogere waardemaat (Del Mar (2), p. 76). De oudste betaalmiddelen in China vóór 2000 v. Chr. waren trouwens eveneens uit koper en/of brons vervaardigd en in latere eeuwen gebruikte men niet alleen in China, maar ook in Japan koper voor de muntstukken (Cash-munten in China en Zenni in Japan). Wat er ook van zij, over de betaalmiddelen, die vóór de 7de eeuw v. Chr. gebruikt werden, weet men heel weinig en slechts geleidelijk lukt het een tipje van de sluier op te lichten.

Vanaf de 7de eeuw v. Chr. vinden we echter een zo grote verscheidenheid aan Indische munten, dat we gerust mogen stellen dat ze reeds een lange evolutie achter de rug hadden. Het gaat hier over de bekende, zogenaamde "Punch-marked" munten, die men overal in het Noordwesten veelvuldig aantreft.

In zijn boek beschrijft Cunningham (10) het vervaardigen van deze Pana's (of Karshapana's) waarvoor Quiggin (7), p. 191 als begindatum de vorming van het Mauryaanse rijk (322 v. Chr.) opgeeft. Ze worden echter reeds in de Boedhistische Sutra's "purana" (oud) genoemd.

Mitchiner (11) plaatst de oudste groep van deze "Punch-marked" munten in de 6de eeuw v. Chr. en schrijft deze toe aan het koninkrijk Kashi in de Midden-Gangesvallei.

Rond 525 v. Chr. werd Kashi veroverd en verdeeld onder Kosala en Magadha, twee naburige koninkrijken.

De munten van Kashi (zie afbeelding 4) waren ovale of ronde dunne zilveren schijfjes met een blanke achterzijde en met één, twee of vier instempelingen ("punch-marks") op de voorkant. Hun gewicht is gebaseerd op de Satamana gewichtsstandaard van 100 Rattis (= + 11 g) en ze worden daarom ook wel Satamana's genoemd. Het zijn gehamerde schijfjes die achteraf van instempelingen werden voorzien, en er zijn exemplaren met een gewicht van 50, 10 en 5 Rattis gekend. De stukken van 10 en 5 Rattis waren echter zeer dun (1,1 g en 0,55 g), zodat de instempelingen (twee op de 10 Rattis- en één op de 5 Rattisstukken) aan de achterzijde doorgeslagen werden (zoals bij de bracteaten in West-Europa).

afb. 4

Een zeer rijk gevarieerde groep van "Punch-marked"-munten werd uitgegeven door het koninkrijk Magadha, dat tussen 600 v. Chr. en 320 v. Chr. tot het belangrijkste rijk in de Midden- en Beneden Gangesvlakte zou uitgroeien.

Oorspronkelijk van 600 v. Chr. tot 462 v. Chr. hadden deze stukken veel weg van die van Kashi (dezelfde vorm en een gewicht van 50 Rattis), maar met slechts één centrale instempeling. Later, en dit tot het einde van het rijk, verlaagde men het gewicht van de stukken - die men nu Karshapana's (of Pana's) noemde - tot 32 Rattis (= 3,6 g) en bracht men vijf instempelingen aan.

Bovendien werd de ovaalronde vorm geleidelijk vervangen door een onregelmatige veelhoek (zie afbeelding 5).

Waarschijnlijk werden ze ruw uitgeknipt uit platgehamerde zilverplaten en werden de hoeken achteraf afgesneden tot de stukken hun juist gewicht hadden bereikt.

afb. 5

Kosala, het meest noordelijke van de drie belangrijkste koninkrijken in de Gangesvallei (nl. samen met Kashi en Magadha) bereikte het hoogtepunt van zijn macht op het einde van de 6de eeuw v. Chr.

De meest bekende vorst, koning Prasenajit, was een tijdgenoot van Boedha en veroverde rond 500 v. Chr. een deel van Kashi (het andere deel ging naar Magadha).

Tot 500 v. Chr. werden munten uitgegeven die gebaseerd waren op de Satamana gewichtsstandaard; de eenheidsmunt was een stuk van 1/4 Satamana of 2,75 g (zie afbeelding 6).

Vanaf + 500 v. Chr. werden deze dunne zilverstukken vervangen door kleinere maar dikkere munten met hetzelfde gewicht (zie afbeelding 7).

In 470 v. Chr. werd Kosala ingelijfd bij Magadha.

afb. 6

afb. 7

In haar boek *"La vie quotidienne dans l'Inde ancienne"* (12), tracht J. Auboyer ons een idee te geven over de koopkracht en over de lonen, die in de 6de eeuw vóór Christus werden uitbetaald

in bovenvermelde gebieden. Een dienaar verdiende de helft van een ambachtsman. Spionnen (!) konden tot vijftienmaal het loon van een ambachtsman ontvangen, maar de geestelijke leider en raadsmen van de koning (de rajaguru) verdiende maar liefst 800 maal dat van de ambachtsman, wel een behoorlijke vergoeding voor de diensten van een heilige man. Een slaaf kostte 500 Pana, dat was zoveel als de schadevergoeding die men vroeg voor een olifant.

In 321 v. Chr. ontstond het Mauryaanse rijk, dat pas zou eindigen in 187 v. Chr. Deze periode wordt beschouwd als één der belangrijkste uit de Indische geschiedenis.

Het rijk werd gesticht door Shandragupta Maurya, die in 321 v. Chr. de troon van Magadha veroverde. Hij breidde het uit van de monding van de Ganges tot aan de Indus en later, na zijn overwinning op Seleucus Nicator, opvolger van Alexander de Grote, veroverde hij een groot deel van Oost-Iran en Afghanistan. De hoofdstad van het Mauryarijk was Pataliputra (Patna).

Het was echter zijn kleinzoon Ashoka (274 - 237 v. Chr.) die het beroemdst zou worden. Hij veroverde grote gebieden in het Zuiden en beheerste tenslotte geheel Indië op de uiterste Zuidpunt en Ceylon na.

De Mauryaanse "punch-marked" munten volgden de algemene trend van de vroegere uitgaven van Magadha: zilveren Karshapana's van 12 Rattis met vijf instempelingen (zie afbeelding 8).

afb. 8

Algemeen mag men zeggen dat, voor een niet-specialist, al de zilveren "punch-marked" munten vanaf 600 v. Chr. tot aan het einde van het Mauryaanse rijk in de 2de eeuw vóór Christus, wel erg veel op elkaar geleken.

Eén grote uitzondering vormden echter de zilveren staafjes, uitgegeven door Taxila en Gandhara vanaf ± 600 v. Chr.

Taxila was een belangrijk handelscentrum in Noord-Pakistan en tot ongeveer 300 v. Chr. gaf het, evenals het aangrenzende Gandhara, zilvergeld uit in een speciale vorm die een unicum geweest is in Indië. De stukken van Gandhara verschilden wel enigszins van die van Taxila. Het zijn platte zilverstaafjes ± 28 mm lang, 10 mm breed en 5 mm dik (zie afbeelding 9).

De exemplaren van Taxila zijn langer, smaller en gebogen (± 40 x 8 x 3 mm) (zie afbeelding 10).

De twee typen hebben wel dezelfde instempeling aan de voorzijde, namelijk een bloemmotief bestaande uit zes cirkeltjes rond een centraal cirkeltje met een punt. De keerzijde is blank.

Ook het gewicht is nagenoeg hetzelfde, namelijk 1 Satamana (= 100 Rattis of \pm 11,2 g!).

afb. 9

afb. 10

Naast de zilveren Karshapana's en Satamana's bestonden er reeds vanaf de 4de eeuw vóór Christus zowat overal in Noord- en Centraal-Indië kleine zilverstukjes van 1 Ratti (= 0,1 g!) met een diameter van ongeveer 3 mm. Deze kleine denominaties kwamen echter vooral voor in Taxila, Gandhara, Avanti en Magadha (zie afbeelding 11).

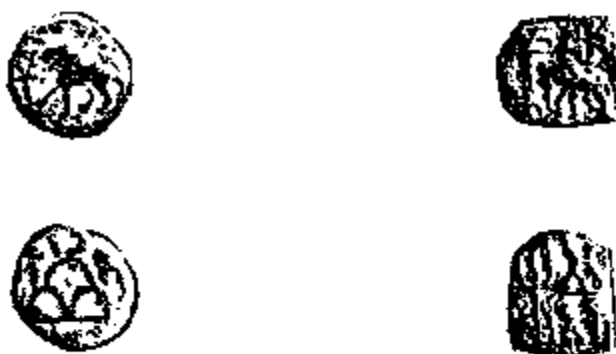
vergroting

ware grootte

afb. 11

Onder de regering van Ashoka werden echter ook reeds gegoten koperen munten voor de lagere waarden uitgegeven, die geleidelijk de kleine zilverstukjes zouden vervangen. Ofschoon ronde exemplaren bekend zijn met een diameter van \pm 16 mm, zijn ze - zowel bij de Maurya's als bij hun opvolgers de Sunga's - meestal vierkantig (of ongeveer). Deze koperstukken steunden op de Vimsatika van 100 Rattis: de ronde exemplaren wogen 50 Rattis of 5,5 g; de kleinere waarden uit de Mauryaperiode waren echter (ongeveer) vierkantig en wogen 25, 15 en 10 Rattis (zie afbeelding 12).

afb. 12

In 187 v. Chr. veroverde Pushyamitra Sunga de Mauryatroon en stichtte het Sungarijck, dat stand hield tot 75 v. Chr. Deze Sunga's waren de laatste die zilveren Karshapana's uitgaven. Ze zijn praktisch identiek aan de Mauryaanse stukken van 32 Rattis (= 3,6 g), eveneens met vijf stempels op de voorzijde en een blanco achterzijde (zie afbeelding 13).

afb. 13

Bovendien werden er naast de bestaande gegoten koperstukken van 40, 20 en 10 Rattis (zie afbeelding 14) vanaf ongeveer 151 v. Chr. eveneens koperen "Punch-marked" stukken uitgegeven die aanvankelijk 3 à 4,5 g wogen en later, na 143 v. Chr. 1,1 g (zie afbeelding 15).

Koperen Karshapana's

Gegoten koperstukken

afb. 15

afb. 14

In Noord-Pakistan, dat vanaf circa 220 v. Chr. geleidelijk meer en meer onafhankelijk was geworden en gedomineerd werd door de steden Taxila (in het Oosten) en Pushkalavati (in het Westen), werden eveneens koperstukken uitgegeven van 120 Rattis (= 13,2 g) tot 20 Rattis (= 2,2 g). De kleinste waarde (= 20 Rattis) was gewoonlijk rond; de hogere denominaties daarentegen dik en hoekig (zie afbeelding 16).

afb. 16

Geleidelijk werd in heel Indië de koperen Karshapana van 80 Rattis de standaardmunt in een muntsysteem dat, zoals in de Punjab-staten, nog bijna uitsluitend uit ronde koperstukken bestond. Het was inderdaad vooral koper dat als grondstof werd gebruikt en het belang van de koperstandaard blijkt zeer duidelijk uit het feit dat alleen het aanmunten van kopergeld een staatsaangelegenheid was (gewoonte die trouwens haar weg heeft gevonden tot in Rome). Trouwens, tot aan het tijdstip van de Mohamedaanse verovering (vanaf de 8ste eeuw na Christus) en dan nog alleen maar in die gebieden welke volledig onder het gezag van de veroveraars kwamen, eisten de Indische vorsten het privilege voor het aanmunten van goud en zilver helemaal niet op. Iedereen die erom vroeg (maar dan vooral de goudsmiden in dorpen en grotere centra), mocht gouden en zilveren munten vervaardigen, op voorwaarde dat men het gewicht en de zuiverheid van het metaal respecteerde, (Del Mar (2), p. 88).

De schaarse goudstukken en het zilvergeld vertegenwoordigden gewoon grote sommen kopergeld. De gouden munten waren trouwens ongeschikt om lang in circulatie te blijven; ze hadden immers een zuiverheid van 990 tot 996/1000 fijn (zie Thomas (13), p. 114-15). De goudstukken, en misschien ook wel de zilverstukken, zijn dan ook meer als herinneringsmunten of medailles te beschouwen, die bijna uitsluitend aan het hof circuleerden.

In Noord-Indië gebruikte men algemeen koperen munten, met zilver voor de hogere denominaties. In het Zuiden daarentegen was kopergeld de hogere denominatie, met vooral (maar niet uitsluitend) Kauries als kleinere waarde. Marsden (3), p. 37 zegt dat Kauries er het voornaamste betaalmiddel vormden in de periode, gaande van ver vóór de Christelijke jaartelling tot bij het begin van de Mohamedaanse dynastie in 1203 na Chr.

CHRONOLOGISCH OVERZICHT

2900 v. Chr. en vroeger	Indusbeschaving	Kopergeld ?
2500 v. Chr.	Mohenjo Daro en Harappa	Kleizegels (= geldvorm?) Ronde, koperen plaatjes (= geld?)
1400 v. Chr.	Arische invallen	
1300 v. Chr.	Veda's (Rigveda)	Meermaals sprake van geld (goud, zilver, koper)
1200 v. Chr.	Codex van Manou	Gewichtstabel van edele metalen
600 v. Chr.	A. Indusvallei <u>Taxila</u> (tot ± 303 v. Chr.) <u>Gandhara</u> (tot ± 303 v. Chr.)	Satamana's (smal en gebogen) Satamana's (platter en breder) beide zilver - 11,2 g
	B. Gangesvallei <u>Kashi</u> (tot 525 v. Chr.) <u>Kosala</u> (tot 470 v. Chr.) <u>Magadha</u> (tot 546 v. Chr.) (546-321 v. Chr.)	Ovaalronde zilverstukken van 50, 10 en 5 Rattis Rondere, kleinere maar dikkere zilverstukken (25 Rattis) Ovaalronde zilverstukken van 50 Rattis
321 v. Chr.	<u>Mauryaans rijk</u> Shandragupta Maurya (321-297 v. Chr.) Ashoka (272-232 v. Chr.)	Karhapana's (zilver) van 32 Rattis (= 3,6 g) Zilveren Karshapana's van 32 Rattis (kleiner en dikker) Zilveren Karshapana's en gegoten koperstukken van 50 Rattis (rond) 25-15 en 10 Rattis (vierkant)
187 v. Chr.	<u>Sunga-rijk</u> (tot 151 v. Chr.) (na 151 v. Chr.) vanaf 187 v. Chr.)	Zilveren Karshapana's (32 Rattis) Koperen Karshapana's (4 en 1 g) Gegoten koperen munten
75 v. Chr.	Val van het <u>Sunga-rijk</u>	

Hiermee besluit ik dan dit wel erg fragmentarisch en beslist onvolledig overzicht van een periode uit de muntgeschiedenis van Indië, waarover het laatste woord nog lang niet gezegd is. Voor zeer veel verzamelaars is dit gebied terra incognita, ofschoon ook hier de laatste tijd nieuwe pogingen werden ondernomen om wat meer klaarheid te brengen. Zeer interessant en soms baanbrekend werk werd in de laatste jaren verricht door Michael Mitchiner, die een paar jaar terug een zeer degelijk standaardwerk heeft gepubliceerd, verdeeld over drie lijvige delen met als algemene titel; "*Oriental Coins and their values*". Achtereenvolgens behandelt hij :

- I. The World of Islam
- II. The Ancient and Classical World
- III. Non-Islamic States and Western Colonies

De afbeeldingen van de munten die in dit artikel werden gepubliceerd, komen trouwens voor een groot deel uit het tweede deel.

Roger VANDERLEYDEN

BIBLIOGRAFIE

1. Sir WM. JONES, *The Code of Manou*, Londen, 1825.
2. Alex. DEL MAR, *A history of money in Ancient Countries*, Londen, 1885.
3. MARSDEN, *Numismatica Orientalia*, Londen, 1874.
Album STEPHEN, *Marsden's Numismata Orientalia Illustrata*, New-York, 1977.
4. J. PRINSEP, *Essays on Indian Antiquities*, Londen, 1858.
5. H.H. WILSON, *Ariana Antiqua*, Londen, 1841.
6. Walter ELLIOT, *Madras Journal of Lit. & Science*, 1858, (p. 227).
7. A.H. QUIGGIN, *A Survey of Primitive Money*, Londen, (1949), Herdruk, 1970.
8. G.V. ACHARYA & R.G. GYANI, *Resumé of Numismatic Records in India*, Num. Supplement, XLVII, 1937.
9. C.C. STIEGLITZ, *Catalogue Numorum Veterum Graecorum*, Leipzig, 1837.
10. A. CUNNINGHAM, *Coins of Ancient India from the earliest times down to the Seventh Century AD*, Londen, 1891.
11. M. MITCHINER, *Oriental Coins and their values - The Ancient and Classical World (600 BC - AD 650)*, Londen, 1978.
12. J. AUBOYER, *La vie quotidienne dans l'Inde ancienne*, Parijs, 1961.
13. Edward THOMAS, *Chronicles of the Pathan Kings of Delhi*, Londen, 1871.